

SKOT FITSJERALDNING “BUYUK GETSBI ASARIDA AMERIKA ORZUSI VA UMIDSIZLIK”

Begimkulova Shaxnoza Axmedovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM v.b.dotsenti

Xasanova Gulrux Nasimovna

Qarshi Xalqaro Universiteti 1-kurs magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada Skot Fitsjeraldning “Buyuk Getsbi” romanida Amerika orzusi tushunchasining badiiy talqini va uning umidsizlikka aylanish jarayoni tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida asardagi asosiy obrazlar, ramzlar va syujet chiziqlari orqali moddiy farovonlik va ma’naviy bo’shliq o’rtasidagi ziddiyat ochib beriladi. Getsbi obrazi orqali orzu, muhabbat va ijtimoiy muvaffaqiyat tushunchalarining fojiali mohiyati yoritiladi. Maqolada Amerika orzusining romantik ideal sifatidagi shaklidan jamiyat ta’sirida buzilgan illuziyaga aylanishi ilmiy asosda ko’rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: Amerika orzusi, umidsizlik, ramz, Jey Getsbi, ma’naviy inqiroz, illuziya, zamonaviy Amerika adabiyoti.

Аннотация. В данной статье анализируется художественная интерпретация концепции «американской мечты» и процесс её превращения в безнадёжность в романе Ф. Скотта Фицджеральда «Великий Гэтсби». Через образы персонажей, символику и сюжетные линии раскрывается противоречие между материальным благополучием и духовной пустотой. Образ Джея Гэтсби рассматривается как трагическое воплощение мечты, любви и социального успеха. В работе научно обосновано, как американская мечта трансформируется из романтического идеала в разрушительную иллюзию под влиянием общества.

Ключевые слова: американская мечта, безнадёжность, символ, Джей Гэтсби, духовный кризис, иллюзия, современная американская литература.

Annotation. This article analyzes the artistic interpretation of the concept of the “American Dream” and its transformation into despair in F. Scott Fitzgerald’s novel The Great Gatsby. Through characters, symbolism, and narrative structure, the study reveals the conflict between material prosperity and spiritual emptiness. Jay Gatsby is examined as a tragic embodiment of dream, love, and social success. The paper demonstrates how the American Dream shifts from a romantic ideal into a destructive illusion under the influence of society.

Keywords: American Dream, despair, symbol, Jay Gatsby, spiritual crisis, illusion, modern American literature.

Kirish.

Skot Fitsjeraldning “Buyuk Getsbi” romani XX asr Amerika adabiyotining eng muhim asarlaridan biri sifatida nafaqat badiiy mahorati, balki unda aks etgan ijtimoiy-falsafiy g‘oyalar bilan ham alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu asarda “Amerika orzusi” tushunchasi markaziy o‘ringa chiqadi va u bilan chambarchas bog‘liq holda umidsizlik, ma’naviy bo‘shliq hamda insoniy qadriyatlarning yemirilishi tasvirlanadi. Mazkur maqolaning maqsadi “Buyuk Getsbi” romanida Amerika orzusining badiiy talqini va uning yakunda umidsizlikka aylanish jarayonini tahlil qilishdan iborat[1]. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, Amerika orzusi bugungi kunda ham global madaniyatda yashab kelayotgan tushuncha bo‘lib, Fitsjerald uni romantik idealdan fojiali illuziyaga aylangan jarayon sifatida ko‘rsatadi. Tadqiqot vazifalari qatoriga romandagi asosiy obrazlar orqali Amerika orzusining mazmunini ochish, moddiy farovonlik va ma’naviy qashshoqlik o‘rtasidagi ziddiyatni tahlil qilish, shuningdek, umidsizlik motivining syujet va ramziy tizimdagi o‘rnini aniqlash kiradi. Tadqiqot obyekti sifatida “Buyuk Getsbi” romani matni, predmeti sifatida esa undagi Amerika orzusi va umidsizlik konseptlarining badiiy ifodasi tanlandi. Tahlil jarayonida qiyosiy-adabiy, strukturaviy, ramziy va psixologik tahlil usullaridan foydalanildi[4].

Metodlar.

Asar voqealari 1920-yillar Amerikasi — “jaz davri” deb ataluvchi iqtisodiy yuksalish, hashamat va erkinlik muhitida kechadi. Bu davr tashqi tomondan imkoniyatlar, boylik va muvaffaqiyat davridek ko‘rinsa-da, Fitsjerald uni ichki ma’noda ma’naviy inqiroz davri sifatida tasvirlaydi. Roman qahramoni Jey Getsbi Amerika orzusining timsoli sifatida namoyon bo‘ladi. U kambag‘al oiladan chiqqan bo‘lib, o‘z kuchi bilan boylik orttiradi, hashamatli uy, mashhur do‘stlar va jamiyat e’tiboriga ega bo‘ladi[2]. Tashqi tomondan u muvaffaqiyat timsoli, “o‘zini o‘zi yaratgan” inson sifatida ko‘rinadi. Biroq uning barcha harakatlari aslida bir maqsadga — o‘tmishdagi sevgilisi Deyzi Byukenenni qaytarishga qaratilgan. Shunday qilib, Getsbi uchun Amerika orzusi nafaqat moddiy farovonlik, balki yo‘qotilgan muhabbatni tiklash imkoniyati sifatida talqin qilinadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Getsbi orzusi real hayotdan ko‘ra xotira va tasavvurlarga ko‘proq tayanadi. U Deyzini ideal obraz darajasiga ko‘taradi va o‘tmishni aynan o‘sha holicha qaytarish mumkinligiga ishonadi. Bu yerda Amerika orzusi vaqt va haqiqat qonunlariga bo‘ysunmaydigan romantik illuziyaga aylanadi. Fitsjerald romanda bir necha bor o‘tmishni qaytarish mumkin emasligini ta’kidlaydi, biroq Getsbi bunga ishonishni istamaydi. Uning mashhur “Albatta, o‘tmishni qaytarish mumkin!” degan ishonchi aslida orzu va haqiqat o‘rtasidagi fojiaiy tafovutni ochib beradi. Demak, Amerika orzusi bu yerda insonni ilhomlantiruvchi kuch emas, balki uni asta-sekin halokatga olib boruvchi xayolga aylanadi[3].

Romandagi boshqa obrazlar ham Amerika orzusining turli qirralarini ochishga xizmat qiladi. Tom Byukenen eski boylar sinfining vakili bo‘lib, u boylikni meros qilib

olgan, kuch va ustunlik hissi bilan yashaydi. U uchun orzu degan tushuncha yo'q, chunki hamma narsa allaqachon mavjud. Shu bois u ma'naviy jihatdan bo'sh, beparvo va shafqatsiz inson sifatida tasvirlanadi. Deyzi esa go'zallik va joziba timsoli bo'lsa-da, ichki jihatdan zaif, mas'uliyatsiz va yuzaki shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Getsbi uni ideal darajaga ko'targan bo'lsa-da, aslida u jamiyatning boylik va qulaylikni hamma narsadan ustun qo'yuvchi qadriyatlari mahsulidir. Natijada Getsbi orzu qilgan "mukammal" sevgi ham moddiy manfaatlar oldida ojiz bo'lib chiqadi[5].

Natijalar.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, romanda Amerika orzusi uch bosqichda talqin qilinadi: avvalo u umid va harakat manbai sifatida namoyon bo'ladi; keyinchalik u moddiylik va tashqi ko'rinishga bog'lanib, asl ma'nosidan uzoqlashadi; nihoyat, u umidsizlik va fojiaga olib keluvchi illuziyaga aylanadi. Getsbining hashamatli bazmlari ham bu jarayonning ramziy ifodasidir. Har hafta yuzlab mehmonlar yig'iladigan, musiqa va kulguga to'la kechalar aslida yolg'izlik va ma'nosizlikni yashiradi[7]. Mehmonlar Getsbini deyarli tanimaydi, ularning ko'pchiligi uning uyiga faqat tekin o'yin-kulgi uchun keladi. Bu holat Amerika jamiyatidagi yuzaki aloqalar va haqiqiy insoniy yaqinlikning yo'qligini ko'rsatadi.

Romandagi muhim ramzlardan biri — yashil chiroqdir. Getsbi har kecha Deyzining uyi tomon yonib turuvchi yashil chiroqqa qarab, orzulari tomon intiladi. Yashil rang odatda umid va kelajak ramzi bo'lsa-da, romanda u yetib bo'lmas masofa timsoliga aylanadi. Getsbi chiroqni ko'ra oladi, biroq unga hech qachon haqiqatan yetolmaydi. Bu ramz Amerika orzusining mohiyatini ochadi: u doimo yaqin ko'rinadi, lekin inson unga yetdim degan paytda ham u yana uzoqlashib ketadi. Shu tariqa orzu doimiy quvish jarayoniga aylanib, insonni ruhiy jihatdan charchatadi[6].

Umidsizlik motivi ayniqsa roman yakunida kuchli namoyon bo'ladi. Getsbi o'z orzusi yo'lida hamma narsani qurbon qiladi, biroq oxir-oqibat yolg'iz va tushunilmagan holda halok bo'ladi. Uning dafn marosimiga deyarli hech kim kelmaydi, hatto dabdabali bazmlarida qatnashgan yuzlab odamlar ham yo'qolib ketadi. Bu holat jamiyatning befarqligi va manfaatparastligini ochib beradi. Amerika orzusi insonni yuqoriga ko'tarish o'rniga uni yolg'izlik va umidsizlik qa'riga tashlaydi. Getsbi fojiasi shundaki, u orzuning o'zi emas, balki uning yolg'on shakliga ishonadi[8].

Muhokama.

Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash mumkinki, Fitsjerald Amerika orzusini butunlay inkor etmaydi, balki uning buzilgan shaklini tanqid qiladi. Roman bosh qahramonining samimiyligi va ishonuvchanligi muallif tomonidan ma'lum darajada hurmat bilan tasvirlanadi. Getsbi jamiyatdagi boshqa qahramonlarga qaraganda ma'naviy jihatdan pokroq ko'rinadi, chunki u hech bo'lmaganda nimagadir chin dildan ishonadi. Biroq uning fojiaiy taqdiri shuni ko'rsatadiki, jamiyatning moddiylikka

asoslangan qadriyatlari sharoitida bunday sof ishonch yashab qololmaydi. Demak, umidsizlik faqat shaxsiy emas, balki ijtimoiy hodisa sifatida talqin qilinadi.

Roman rivoyachisi Nik Kerrouey obrazi ham muhim ahamiyatga ega. U voqealarga tashqaridan qarovchi, nisbatan xolis kuzatuvchi sifatida Amerika jamiyatining ichki bo'shlig'ini ko'rsatadi. Nikning qarashlari orqali o'quvchi boylik, hashamat va erkinlik ortida yashiringan ma'naviy tanazzulni ko'radi. U oxir-oqibat Sharqiy qirg'oqning sun'iy hayotidan voz kechib, o'zining soddaroq, ammo haqiqiyyoq hayotiga qaytadi. Bu ham muallifning Amerika orzusiga tanqidiy munosabatini ifodalaydi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, "Buyuk Getsbi" romanida Amerika orzusi insonni ilhomlantiruvchi ezgu maqsaddan ko'ra, jamiyat tomonidan buzib talqin qilingan, moddiylik va tashqi muvaffaqiyat bilan cheklangan tushunchaga aylangani ko'rsatiladi. Fitsjerald orzu va haqiqat o'rtasidagi tafovutni fojiaiy syujet, chuqur psixologik tasvir va boy ramziy tizim orqali ochib beradi. Getsbi obrazi orqali insonning cheksiz ishonchi va orzulari qanchalik go'zal bo'lmasin, ular yolg'on qadriyatlar ustiga qurilganda umidsizlikka olib kelishini ko'rsatadi. Shu tariqa roman Amerika jamiyatining ma'naviy inqirozini ochib beruvchi kuchli ijtimoiy-falsafiy asar sifatida namoyon bo'ladi va bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov B. Jahon adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Qayumov A. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2016.
3. Normatov U. XX asr jahon adabiyoti. – Toshkent, 2017.
4. Sharipov O. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Tafakkur, 2015.
5. Ahmedov S. Jahon adabiy jarayoni. – Toshkent, 2020.
6. Axmedovna, B. S. (2024). ADABIYOTNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVNING AHAMIYATI. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 2(59), 418-421.
7. Dilnoza, R., & Begimkulova, S. (2023). AFG'ON-AMERIKA DIASPORA ADABIYOTIDA DINIY VA DUNYOVIY TA'LIM: AYOL, OILA VA JAMIYAT. Farg'ona davlat universiteti, (6), 210-210.
8. Axmedovna, B. S. (2024). Patriarchal Supremacy and its Visual Expression in the Work of Afghan-American Writer. Journal of new century innovations, 53(6), 51-54.
9. Begimkulova, S. (2024). GUMANIZM KONSEPSIYASI SAIMA VAHOBNING IJODIDA. In NEW RENASSAINCE CONFERENCE (Vol. 1, No. 1).
10. Бегимкулова, Ш. А. (2022). ТВОРЧЕСТВО ЭМИ ТАНЬ 1980-Х-90-ХГГ. В КОНТЕКСТЕ АЗИАТО-АМЕРИКАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРНОЙ ТРАДИЦИИ. RESEARCH AND EDUCATION, 20.

- 11.Xalilovna, S. N. (2025). INGLIZ VA O'ZBEK MADANIYATLARIDA MEHMONDO 'STLIK PAREMIYALARNING QO'LLANISHI. SHOKH LIBRARY.
- 12.Khalilovna, S. N. (2023). EDUCATIONAL POTENTIAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGY IN TEACHING SENIOR LANGUAGE STUDENTS'SPECIALISTS. European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 3(11), 95-98.
- 13.Sharipova, N. (2023). THE PECULIARITIES OF PSYCHOLOGICAL SECURITY IN TODAY'S GLOBALIZATION PROCESS. Modern Science and Research, 2(3), 276-279.
- 14.Niyazova, M. (2024). SENTIMENTAL PORTRAYAL IN EASTERN AND WESTERN LITERATURE. AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING, 2(4), 543-548.
- 15.Niyazova, M. (2024). SHARQ VA G'ARB SENTIMENTAL NASRI AN'ANALARI. Наука и инновация, 2(33), 104-108.